

INLICHTINGEN
SAMENVATTING

(I S A M)

5 / 76

Afdeling: Inlichtingen en
Veiligheid.

's-Gravenhage, 14 mei 1976.
Prins Clauslaan 8
Tfn 81 43 21

Nr. : AIV/0964/K-76

Aan:
Zie verzendlijst

INLICHTINGENSAMENVATTING
(ISAM 5/76)

Deze ISAM is een nationaal inlichtingendocument.
Behoudens voorafgaande toestemming van het Hoofd
van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van
de Luchtmachtstaf mag de inhoud niet

- a. ter inzage worden gegeven aan buitenlanders;
- b. ten overstaan van buitenlanders in discussie
worden gebracht;
- c. worden gekopieerd.

VERZENDLIJST (behorende bij Inlichtingsamenvatting nr. 5/76,
d.d. 14 mei 1976.

<u>Aan:</u>	<u>Ex.nr.:</u>
Chef Staf (Luchtmacht) van de Inspecteur Generaal der Krijgsmacht	1 1)
Voorzitter van het Comité Verenigde Chefs van Staven	2 1)
C- CTL	3
C- Vlb Soesterberg	4
C- Vlb Leeuwarden	5
C- GPLV/Vlb Deelen	6
C- Vlb Volkel	7
C- Vlb Eindhoven	8
C- Vlb Twenthe	9
C- Vlb Gilze Rijen	10
C- 12GGW	11
C- 3GGW	12
C- 5GGW	13
C- CRC/M11ATCC	14
C- LVM Groep	15
C- 1LK t.a.v. C- ASOC	16+17
C- CLO	18 t.e.m. 20 2
C- LIMOS	21
C- LETS)	
C- KKSL)	22
C- KLS tevens Vlb Ypenburg	23
Directeur Luchtmacht Stafschool	24
Lumat	25 1)
LuLaMarat	26 1)
LuLaMarat	27 1)
MaLumat	28 1)
Lumat	29 1)
LaLumat	30 1)
LaLumat	31 1)
LuLamat	32 1)
LaLuMarat	33 1)
LaLuMarat	34 1)
LaLuMarat	35 1)
	36
<u>I.a.a.:</u>	
Voorzitter van het Comité Verenigde Inlichtingen- diensten Nederland	37
Hoofd MARID	38
Hoofd LAMID	39+40
Hoofd IDB t.a.v. Lu-Liaison Officier	41
OOP/KLu	42
DMLu	43
HPMV d.t.v. VCVCS	44

Ex.nr.:

NMR-Neth. SHAPE t.a.v. Maj	45
NMR-Neth. AFCENT t.a.v. Maj	46
NAK-2ATAF t.a.v. Lt-Kol	47
Neth. Support Unit AAFCE t.a.v.	48
<u>d.t.v.:</u> NAK-2ATAF	
C- 1 LVC	49

Intern aan:

BDL - Plv.CLS - Sous-Chef Operatiën - Sous-Chef Plannen	50	
H- Afd.Ops Directie	} ter circulatie	51
H- Afd.Lu Bedr.Veiligheid		
H- Afd.Verbindingen		
H- Afd.Ops Behoeften	52	
H- Afd.Plannen	} ter circulatie	53
H- Afd.Organisatie		
H- Afd.Fin.Beleid		
H- Afd.Autom.		
Archief Afd. Inlichtingen en Veiligheid	54	
H- Sectie Contra Inlichtingen	55	

-
- 1) ter info, daarna retour aan het Hoofd van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van de Luchtmachtstaf.
  - 2) ex. 19 en 20 ter info, daarna retour aan het Hoofd van de Afdeling Inlichtingen en Veiligheid van de Luchtmachtstaf.

I N H O U D S O P G A V E

	Blz.:
✓ <u>HOOFDSTUK I - FEITEN EN ONTWIKKELINGEN</u>	I-1
<u>WARSCHAU PAKT</u>	I-1
<u>Warschau Pakt Algemeen</u>	I-1
<u>Bewapening BADGER-C</u>	I-1
<u>De Tsjechische L-39 straaltrainer als opvolger van de L-29</u>	I-1
<u>SA-9 bij de Hongaarse strijdkrachten</u>	I-2
<u>Nieuwe BAR LOCK versie</u>	I-2
<u>Sowjet "airbus" IL-86</u>	I-2
<u>WP lsk en lvd middelen tegenover de Centraal Europese Sector</u>	I-3
<u>Vlieg- en oefenactiviteiten van de WP lsk in de</u>	
<u>"forward area" in de maand april</u>	I-3
<u>Ontwikkelingen m.b.t. de vliegtuigslagorde in de</u>	
<u>"forward area"</u>	I-4
<u>SA-7 bij GSFG</u>	I-6
<u>Tsjechische nationale luchtverdediging</u>	I-7 + bijl
✓ <u>HOOFDSTUK II - INTEGRALE DREIGING VAN DE WP LUCHTVERDEDIGING</u>	II-1/I + bijl
✓ <u>HOOFDSTUK III - RECENTE ONTWIKKELINGEN WP LSK EN LVD MC 161/76</u>	III-1/
✓ <u>HOOFDSTUK IV - DE OEFENING KAUKASUS</u>	IV-1/I
✓ <u>HOOFDSTUK V - DE MILITAIRE MACHT VAN DE SU EN DE ONTSPANNINGS-</u>	
<u>POLITIEK</u>	V-1/V-
✓ <u>HOOFDSTUK VI - DE INLICHTINGENDIENSTEN VAN TSJECHOSLOWAKIJE,</u>	
<u>POLEN, HONGARIJE EN ROEMENIË</u>	VI-1/V + bijl
✓ <u>HOOFDSTUK VII - OVERZICHT BEHANDELDE VEILIGHEIDSINCIDENTEN</u>	VII-1/

HOOFDSTUK V - DE MILITAIRE MACHT VAN DE SU EN DE ONTSPANNINGSPOLITIEK

1. Op allerlei wijze is in de laatste jaren de Sowjet-ontspanningspolitiek onderwerp van discussie geweest. Belicht tegen de achtergrond van de permanente militaire machtsversterking van de SU is zij vooral in de laatste tijd als een nogal ambivalent verschijnsel kwestieus gesteld. Steeds sterker drong zich de vraag op hoe zich die geprofileerde ontspanningspolitiek met die niet minder geprofileerde militaire machtsversterking laat rijmen. Daarbij kwam men veelal tot een conclusie over het volstrekt ongerijmde van deze ontwikkeling en de levensgrote tegenstellingen die men zag werkten daarbij nogal desoriënterend. Niettemin is het zo, dat in de tegenstelling van beide elementen ook het geheim ligt van hun onderlinge samenhang. Het is deze onderlinge samenhang die men moet onderkennen om niet gedesoriënteerd, maar adequaat te kunnen reageren.

2. Wanneer men de meest markante tegenslagen beschouwt die de SU in haar buitenlands beleid van de zestiger jaren leed en welke veelal nog hun oorsprong vonden in de initiatieven van Nikita Chroesjtsjow, dan lijken een aantal successen in Breznjews buitenlandse politiek goeddeels uit de lessen die men uit deze mislukkingen trok voort te vloeien. Gevoelige tegenslagen die men in de zestiger jaren in de buitenlandse politiek te incasseren kreeg deden zich voor in de vorm van:

- a. ernstige verbrokkelingstendenzen in het Oostblok, manifest in het experiment Tsjechoslowakije. Zij werden zoveel mogelijk politiek en desnoods militair bedwongen;
- b. de vervreemding van China. Het schisma bleef, de controversie verscherpte nog, maar is in zijn konsekventies voor de SU niet geheel zonder succes bestreden;
- c. het wegvallen van hechte aaneengeslotenheid in de "wereld-communistische beweging". Ook dit vraagstuk is verre van opgelost, maar lijkt door een soepeler benadering van pluriformiteit ("eenheid in diversiteit") van de allerergste konsekventies ontdaan. De Sowjet-Joegoslavische verhouding

b.v. verbeterde in

b.v. verbeterde in het algemeen niet alleen op staatsniveau, maar ook partijniveau;

- d. tegenslagen in de betrekkingen met de derde wereld, m.n. Afrika ten zuiden van de Sahara. De posities verbeterden hier sterk, overigens afgezien van de hoogst wisselvallige betrekkingen met Egypte en hun huidige dieptepunt;
- e. de Cubaanse crisis met aanzienlijk statusverlies voor de SU als wereldmogendheid én als draagster van een wereldrevolutionaire ideologie. Ook hier is het prestige onmiskenbaar hersteld en eerder toegenomen, zulks in een periode waarin o.m. door de ontwikkelingen in Vietnam - zoals ex-minister van defensie Schlesinger zei te geloven - juist van een "tijdelijk statusverlies" voor de VS kan worden gesproken. En wat betreft de status van de SU als draagster van een wereldrevolutionaire ideologie kan naar voren worden gebracht, dat het Defensieplanningscomité van de NAVO de kracht van de door Moskou opgevoerde ideologische strijd thans zelfs de gevaarlijkste ontwikkeling in de Oost-West-betrekkingen noemt. Bij het initiëren van militaire conflicten heeft de SU geen belang, wanneer de doelstellingen ook langs andere weg bereikt kunnen worden. Omdat het Westen het wapen van de communistische ideologie nogal ging onderschatten, aldus het Comité, zette tevens een tendens in tot verzwakking van de basis voor een krachtige defensie.

3. Men kan zeggen dat de SU op genoemde punten de schade ofwel wist in te halen of aanzienlijk te beperken door haar politiek-strategische en militair-strategische posities bovenal in hun onderlinge samenhang te versterken. De ontspanningspolitiek in Chroesjtsjows stijl nog weining consistent, was nog gekenmerkt door gevaarlijke grilligheden. Niet alleen had zij de omvang en de status van het traditionele militaire apparaat ingeperkt, erger, zij leek de SU ook kwetsbaarder te hebben gemaakt. Onder het post-chroesjtsjowistische bewind vond juist op dit terrein de belangrijkste beleidsombuiging plaats: in de eerste plaats meende men immers (een

argument dat bij

argument dat bij een machtwisseling overigens voor de hand ligt) in het geweer te moeten komen tegen het kwetsbaar stellen van 's lands veiligheid. De politieke strategie (met nadruk op de component veiligheidspolitiek) werd nauwer en met meer tact op het militair-strategische beleid afgestemd en het prestige van de buitenlandse politiek van de SU kwam meer nadrukkelijk op de militaire machtsfactor te berusten. Voor het avontuurlijke element in Chroesjtsjows ontspannings- en confrontatiepolitiek trad het element van Breznjews "realisme", van verhoogde consistentie van de politieke en militaire factor, in de plaats. De samenhang tussen politiek en omvangrijke wapenprogramma's werd dusdanig versterkt, dat juist door het bereiken van de pariteit ook het onderhandelings-tijdperk tussen de VS en de SU aanving en daarmee de detente. De politieke promotie in 1973 van de thans overleden defensie-minister Gretsjko tot gevolmachtigd lid van het Politburo werd voor de evaluatie van de betekenis van de militaire invloed op de Sowjet-buitenlandse politiek op zich dan wel niet doorslaggevend geacht, maar ongetwijfeld was deze promotie illustratief voor Breznjews wijze om zijn detente-politiek op de meest solide manier te onderheien. Gretsjko's bevordering visualiseerde een tendens die al vroeger inzette. Na de val van Chroesjtsjow (1964) kregen de militairen b.v. ongetwijfeld een groter aandeel in de uitwerking van de strategie en formulering van de strategische doctrine. De politieke leiding erkende, simpel gezegd, voor het onderscheid tussen militair dilettantisme van partijleiders (à la Chroesjtsjow) en puur krijgskundige argumenten heel duidelijk oog te willen hebben, waardoor zij - zo men wil - de militaire experts ook met meer autoriteit bekleedden dan voordien wel het geval was geweest. Tussen Breznjew en de defensie-minister leek een stilzwijgende afspraak van kracht te zijn, volgens welke de partijleider het militaire kader alle nodige ruimte voor de professionele opbouw van het militaire apparaat liet, maar volgens welke de minister van defensie op zijn beurt geen belemmeringen in de weg zou stellen aan het partijpolitieke werk in de strijdkrachten.

4. Op basis van de militaire doctrine van het gebruik van gecombineerde wapenen, evenwichtige ontwikkeling van alle afdelingen en diensten van de strijdkrachten, alzijdige ontwikkeling

van de militaire

van de militaire slagkracht volgde sinds het midden der zestiger jaren een reusachtige all-round opbouw van de Sowjet-strijdkrachten. Tevens had in dit kader de uitbouw van de strategische macht plaats, die de strategische marge die er nog met de VS was terugbracht en ruwweg strategische pariteit vestigde. Aan de invloed van deze militaire ontwikkeling (in de SU zelf gekarakteriseerd als een "revolutie op militair terrein") op het buitenlands-politiek gedrag van de SU kan niet getwijfeld worden. De wens om gevaarlijke confrontaties te vermijden blijft de SU er weliswaar van weerhouden riskante inbreuken te plegen op Westelijke politieke posities; anderzijds nam het streven en bepaald het vermogen om politieke winst te behalen uit het gewijzigde strategische evenwicht, m.n. waar zich verbeterde mogelijkheden om lokale situaties te beïnvloeden voordoen, toe. In zekere zin kan op die manier toch weer worden aangesloten op het avontuurlijke element in Chroesjtsjows politiek, zij het op een aanzienlijk versterkte, veiliger en "gezonder" basis. De tendens om nu ook het meer verfijnde middel van een soort van "war by proxy" niet te schuwen kan daarop wijzen en zich in de toekomst sterker profileren: doctrinair is die mogelijkheid in het principe van het "socialistisch internationalisme" overigens allang gegeven.

5. Met de geschetste militair-strategische ontwikkeling ging niet toevallig de reactivering van de politieke strategie gepaard. Voor het avonturisme à la Chroesjtsjow, dat de veiligheid van de SU kwetsbaar leek te hebben gesteld, was geen plaats meer. Veiligheidspolitiek - op grondslag van een versterkte militair-strategische positie - vormde de kern van Breznjews programma van een dynamische detente politiek jegens het Westen. Tegelijkertijd werd een politiek van interne blokkonsolidatie doorgevoerd. Het voeren van detentepolitiek en een politiek van interne blokkonsolidatie kan de indruk wekken dat het hier gaat om tegenstrijdige tendenzen. In Russische ogen (en bepaalde ontwikkelingen in het Atlantische Bondgenootschap doen de vraag rijzen of principieel niet hetzelfde voor de NAVO geldt) zijn deze twee - detente en interne blokkonsolidatie - slechts elkaars komplement, vormen

zij een samengesteld

zij een samengesteld geheel. In de Russische ontspanningspolitiek vormde het verkrijgen van erkenning van de status quo, van de "territoriale en politieke realiteiten" in Europa een hoofdfactor. Maar ook ondermijning van de status quo door liberaliserings-tendenzen in Oost-Europa zelf zou een bedreiging van de vrede en veiligheid in Europa inhouden. Betekenisvol blijven in dit verband de woorden van Breznjew, dat het bij de inval in Tsjechoslowakije ging om een bijdrage aan de vrede in Europa. Daaruit blijkt zonneklaar dat de WP-interventie, op zich reeds een sprekend voorbeeld van militaire macht als instrument van de buitenlandse politiek, allereerst een geostrategisch belang van de SU diende. De interventie maakte een einde aan de illusie in Oost en West dat via ontspanning een geleidelijke verandering van de status quo, langs de weg van grotere onafhankelijkheid van de Oosteuropese staten, bereikbaar was. Voorzover de SU in de "derde mand" van Helsinki die illusies alsnog zag heropleven, heeft zij zich in de binnenlandse en blokinterne politiek tegen het "binnenhalen van een Trojaans paard" des te waakzamer opgesteld. Tussen het WP als enerzijds defensiesysteem en anderzijds bewaker van de "socialistische verworvenheden", d.w.z. van de politieke status quo, bestaat nauwelijks verschil meer. Het meest efficiënte instrument om de Sowjet-hegemonie over Oost-Europa te verzekeren, is het WP in de laatste jaren dan ook als "school van het communistisch internationalisme" en als "voornaamste coördinatiecentrum van de buitenlandse politiek" van de Oostbloklanden opge- waardeerd.

6. Het was de uitbouw van haar militaire macht die de SU de status van supermogendheid gaf, waarbij de SALT-tafel het symbool is geworden van de pariteit. Ook hier doet zich een schijnbare paradox voor, omdat het juist deze militaire uitbouw geweest is tegen de achtergrond waarvan aan de politiek van detente tussen de twee supermogendheden reliëf werd gegeven. Tegen die achtergrond van een "revolutionaire" versterkte strategische positie verscheen de SU eind 1969 aan de SALT-tafel. Het was overigens met name de Cuba-crisis van 1962 geweest die deze ontwikkeling had ingeluid en de supermogendheden al had aangewezen op een

politiek van overleg,

politiek van overleg, wapenbeheersing en ontspanning. Vergelijkbaar met de door de minister Kissinger gehanteerde omschrijving van diplomatie als "adjustment of differences through negotiations" verklaarde president Podgorny in een uitgebalanceerd zinnetje: "De naoorlogse jaren hebben duidelijk aangetoond dat het beste slagveld de onderhandelingstafel is".

7. Waar koude oorlog en confrontatie-politiek alleen maar gevaren inhielden, werd de ontspanningspolitiek door de SU opgevat en beleden als een veilige manier om haar politieke posities te versterken. In die zin vormt zij, hoewel zij primair het gevaar van een kernoorlog moet helpen bezweren, dan ook geen doel in zich, maar scheidt zij (dient zij te scheppen) de best mogelijke voorwaarden voor berekenende machtspolitiek, biedt zij de beste uitweg om het machtsspel voor reorganisatie van de krachtsverhoudingen ("revolutie") verder voort te zetten. Zonder twijfel diende de ontspanningspolitiek de tendens om de Sowjet-politiek internationaal/mondiaal te activeren. Meer manoeuvreerruimte kwam vrij voor haar dynamische ontplooiing dan onder omstandigheden waarin confrontatie haar dwingt weer het "stijve harnas van de koude oorlog" te dragen (waarvan Breznev in 1973 voor de Amerikaanse TV gewaagde) en dat haar in haar bewegingen belemmert. Het politieke belang dat de SU toemeet aan de detenté als proces waarvan het momentum niet verloren mag gaan kan ook afgelezen worden aan de mate waarin zij zich tegen overblijfselen of vermeende overblijfselen van de Koude oorlogsgedachte keert. Duidelijk is b.v. dat zij door de ontspanningspolitiek meer speelruimte tracht te krijgen om de wat zij noemt "mythe van de Sowjet-dreiging" te weerleggen. Het demonstratief hanteren van het politieke wapen van de detente kan volgens haar in Europa bepaald meer effect sorteren dan het demonstratief hanteren van de militaire dreiging, ook al omdat zo indirecte mogelijkheden tot verstoring van de cohesie in het Atlantische Bondgenootschap lijken te verbeteren. Zo verklaarde ex-minister Schlesinger in 1974: "Belangrijker dan het gevaar van een Russische militaire stoot naar West-Europa is, dat de Russen politieke druk zouden kunnen uitoefenen, indien het Atlantische Bondgenootschap te zwak zou worden". Via

de detente verkreeg

de detente verkreeg de SU voorts de afzwering door Amerika van de "containment", "softening up" en "bruggebouw"-politiek t.o.v. de Oosteuropese communistische staten. Had men, zoals bekend, na de Eerste Wereldoorlog de vorming van een bufferzone (cordon sanitaire) van nieuw gecreëerde Centraaleuropese staten tegenover de SU op het oog, na de Tweede Wereldoorlog wist Stalin de rol van de bufferzone zodanig om te draaien dat deze tot een veiligheidsgordel voor de SU tegenover het Westen werd. Met de Slotverklaring van Helsinki ging het streven van de SU naar een min of meer formele bekrachtiging van de huidige verdeling van Europa en van haar machtsbereik tot aan de Elbe in vervulling. Voorts kan de detentepolitiek, gebaseerd als zij is op het bereiken van strategische pariteit met de VS, als een pressiemiddel worden gebruikt om West-Europa gaandeweg te overtuigen dat bij afnemende geloofwaardigheid van de Amerikaanse nucleaire garantie men het meest gebaat is bij veiligheidsregelingen volgens in ieder geval ook door Moskou gestelde politieke lijnen. Ook al is loskoppeling van de strategische macht van de VS van regionale allianties zeker in Europa niet aan de orde, alleen al twijfel aan de hechtheid van de VS-verbintenissen kan de eenheid in de NAVO schaden. Het feit dat de SU als een goed voorbeeld van vreedzame coëxistentie in Europa vaak de betrekkingen tussen de SU en Finland noemt mag de aard van Moskou's detentepolitiek nader aanduiden. Van geostrategisch belang voor haar was de neutralisering van Oostenrijk door het Oostenrijkse vredesverdrag van 1955. Hereniging van Duitsland op basis van een neutraliteitspositie is door de SU in het verleden meermaals als een haalbare politieke optie voorgesteld. Het streven naar veiligheidswaarborging in de vorm van neutralisering vormt ook de kern van de finlandiseringsgedachte. Dezelfde gedachte is voorts belichaamd in het Russische plan voor een collectief veiligheidsstelsel voor Europa.

8. Men zou kunnen menen dat de Sowjet-"vredesstrategie", gebouwd op het postulaat van konstante ontwikkeling van de militaire macht, uitsluitend berust op overwegingen van politieke opportuniteit. Dan vergeet men dat zij tevens aangediend wordt als een revolutionaire vredesstrategie. Hoewel zij in feite berust

op de veiligheidsinteressen

op de veiligheidsinteressen van de SU, verklaart men haar tevens dienstbaar aan de ontwikkeling van het wereldrevolutionaire proces. De politiek van vreedzame coëxistentie heet dan ook het wetmatig proces van socialistische uitbouw en kapitalistisch verval slechts te bespoedigen. In vredestoestand immers kunnen de socialistische landen aan hun verdere ontwikkeling werken, zouden de CP-ën en revolutionaire bewegingen in het Westen zelfs betere strijdmogelijkheden krijgen en kunnen de nationale bevrijdingsbewegingen hun slag slaan zonder al te grote risico's. De "leninistische" buitenlandspolitieke koers van de CPSU, zo schrijft de Prawda, bevordert a) de verdere versterking van de posities en het prestige van de SU en de "socialistische gemeenschap"; b) bevordert de consolidatie van alle progressieve krachten c) oefent serieuze invloed op de verandering van de internationale situatie "ten gunste van vrede en veiligheid". Al in 1957 wees Kissinger erop (in zijn boek "Nuclear weapons and foreign policy"), dat vreedzame coëxistentie volgens de Sowjetleiders niets minder was dan de meest doeltreffende tactiek en het beste middel om de bestaande structuur met andere middelen dan "all-out war" omver te werpen. Hij voegt erbij: "The slogan of peaceful coexistence cannot obscure the fact that we are living in a revolutionary period". De Sowjets beweerden overigens nooit anders. Vreedzaam is de coëxistentie alleen in die zin dat de machtsontplooiing van de SU de supermogendheden niet op de rand van een kernoorlog mag brengen en het is de ontspanning die als politiek instrument ter vermindering van ongecontroleerde escalatie het risico van een kernoorlog doet of moet doen verminderen. Volgens de directeur van het Amerika-Instituut van de Sowjet-Akademie van Wetenschapper Arbatow was het inderdaad aan de "detente" te danken dat tijdens de laatste Arabisch-Israëliëse oorlog een ernstige konfrontatie tussen de SU en de VS uitbleef of vermeden kon worden. Iets dergelijks verklaarde minister Kissinger. Volgens hem was door de ontspanning tussen de supermogendheden het risico van een nucleaire oorlog, welke zou kunnen voortkomen uit rivaliteiten van bondgenoten van de SU en de VS, minder geworden.

9. Met dat al kan detente derhalve niet opgevat worden als overbrugging van de Oost-West kloof of overbrugging van bestaande ideologische, politieke en

ideologische, politieke en militaire tegenstellingen. Hoogstens kan de ontspanning bevorderen, dat mogelijkheden worden aangeboden om wederzijds profijt te trekken van die gebieden waar de wederzijdse interessen samenvallen of elkaar completeren en waar dit terrein door de Koude oorlog braak bleef liggen: wapenbeheersing, het intomen van de nucleaire bewapeningswedloop, vermindering van het aantal mogelijke bronnen van een rechtstreeks conflict tussen de SU en de VS, op MBFR-terrein (nog onduidelijk), in meer of minder sterke mate op het gebied van wederzijdse handelsbetrekkingen. Omdat "vreedzame coëxistentie" (het werken met vredesfronten, vredesoffensieven, vredesprogramma's, vredesinitiatieven, vredeszones) tevens als een specifieke vorm van de klassenstrijd op wereldniveau begrepen wil zijn, is het ook duidelijk dat men haar in het Westen reeds in de vijftiger jaren als een bedriegelijke vorm van de Koude oorlog moest wantrouwen. Naarmate de SU zich door een aantal ontwikkelingen in het machtspolitieke krachtenveld in haar vertrouwen in de detente gesterkt lijkt te weten, lijkt het Westen - en wellicht mede daardoor - in dit vertrouwen veeleer geschokt en wat in het defensief geraakt. Op het recente Congres van de CPSU verklaarde Breznjew, dat "de overgang van de Koude oorlog, van explosieve konfrontatie van twee werelden naar de ontspanning vooral verband hield met wijzigingen in de internationale krachtenverhouding". Ook zelf verklaart men die wijzigingen uit de steeds groeiende macht van de SU, inclusief haar militaire machtsversterking. In de laatste tijd, toen het Westen aan economische kracht en politieke stabiliteit ging inboeten, is daarom de conceptie die aan de detente ten grondslag ligt weer steeds openlijker in twijfel getrokken en de vraag gesteld of de detente wel loont. Men zou kunnen betogen, dat wanneer men de detente niet voldoende weet te benutten om zijn eigen belangen op het internationale toneel te behartigen, zij inderdaad frustratie moet veroorzaken. Wanneer wij echter in dit verband klagen dat de ontspanning de Russen niet heeft afgehouden van een reusachtige all-round opbouw van hun strijdkrachten, dan "vergeten" wij kennelijk dat deze juist de basis vormde van de dynamisering van de buitenlandse politiek van de SU, m.n. de detentepolitiek. Wanneer wij erop wijzen dat de ontspanning de SU

evenmin weerhoudt van

evenmin weerhoudt van avonturen als in Angola, hebben wij kennelijk de doelstelling in de Sowjet-ontspanningspolitiek om o.a. waar het "nationale bevrijdingsbewegingen" betreft meer speelruimte te creëren onderschat. Wanneer wij erop wijzen dat de detente niet leidt tot enige binnenlandse liberalisering in de SU, die wij van de "derde mand" van Helsinki menen te mogen verwachten, ook dan kunnen de verwachtingen slechts bedrogen uitkomen: daarmee roept men immers rechtstreeks de hulp van de sociaalpolitieke tegenstander van de liberale democratie in voor de ondermijning van zijn eigen systeem.

10. Vreedzame coëxistentie betekent een betrekkelijk stabiel, tegelijkertijd altijd precair en op het afschrikkingsevenwicht gebaseerd machtsevenwicht. De idee van "vreedzame coëxistentie" kan evenwel alleen al daarom niet tot grote stabiliteit bijdragen, omdat de Sowjet-macht uit ideologische en machtspolitieke overwegingen er tal van restricties aan blijft verbinden. Dat is reuktelijk nog eens gedemonstreerd in de houding van de SU t.a.v. de kwestie Angola. Daar werd opnieuw bevestigd dat de vredesstrategie van de SU erop gericht blijft de gunstigste voorwaarden te scheppen om opengevallen gaten op te vullen, voor verdere versterking van de "internationale positie" van de SU, voor een steeds grotere verschuiving in het machtsevenwicht ten nadele van het Westen en uitbreiding van invloedssferen. Deze tendens zal vanzelfsprekend het sterkst zijn in "troubled areas" waar politieke vacua ontstaan of het politieke scenario m.n. in de derde wereld metterdaad opgelegde kansen biedt. Meer dan voorheen is de SU door de sterke uitbreiding van de mogelijkheden tot militaire hulpverlening als instrument van de buitenlandse politiek, zeker in situaties waar de handelingsbekwaamheid van de VS beperkt is, ook in staat die opgelegde kansen te benutten. Vormen oorlog en revolutie in de ideologie nog steeds de hoogste vormen van de "klassenstrijd" dan kan het nastreven van de vrede op basis van de vreedzame coëxistentie, zoals aangeduid, slechts een vrede-met-alle-voorbehoud opleveren. Ook "detente" blijft een vorm van politiek-ideologische wedijver, een vorm waarin steeds een denken in militair-strategische en machtspolitieke termen is verdisconteerd. Dit is zelfs zozeer het geval dat de Sowjetrussische politieke strategie, het

stellen van haar

stellen van haar prioriteiten, de keuze van haar fronten, het tijdschema dat zij aanhoudt, de "timing" van haar verschillende fases en doelstellingen worden ingegeven door de Sowjet-militaire strategie en de mogelijkheden die zij aanreikt. De theorie dat de ideologie de politiek bepaalt, de politiek de militaria blijft vaak alleen maar theorie. In de praktijk blijkt veeleer dat de militaire factoren de politiek dikteren en voortstuwten, waarbij het aan de ideologie is om de machtspolitiek in ideologische termen te vertalen, achteraf te rechtvaardigen en te sanctioneren. Niettemin vormen ideologisch gefundeerde belangen, of zij nu vormen van rationalisatie zijn of niet, een wezensbestanddeel van het Sowjet-politieke waardensysteem en geven zij aan de buitenlandse politiek van de SU een vrij grote mate van coherentie. Dit belet de SU geenszins pure "real"-politiek te voeren. Daarbij vergroot de opbouw van het militaire apparaat het vertrouwen en, belangrijker nog, de basis waarmee het land ook in ver afgelegen streken kan ingrijpen. In de Sowjet-militaire doctrine is overigens geen andere gedachte belichaamd dan dat de strijdkrachten de voorwaarden moeten helpen scheppen die het Politburo in de gelegenheid stellen zijn politieke doeltellingen te bereiken. In resoluties van het CC van de CPSU leest men dat de successen van de Sowjet-buitenlandse politiek o.m. gebaseerd zijn op de economische macht en de defensiecapaciteit van de SU. Militaire macht, en dus concreet gesteld: de programma's voor strategische en conventionele bewapening die nu in de SU uitgevoerd worden, - geldt als conditio sine qua non voor het voeren van succesvolle ontspanningspolitiek. Hier geldt de logica: wie niet over de wapens beschikt, kan geen politiek voeren. En eerst wie er over beschikt, kan ook aan ontspanning gaan denken.

11. Tenslotte een enkele opmerking over de algemeen militaire kontekst waarin de idee van vreedzame coëxistentie in de SU gestalte kreeg. Op het recente XXVe Partijcongres verwees Breznjew daarvoor plichtsgetroouw naar Lenin, die de vreedzame coëxistentie de "enig juiste uitweg uit complicaties, chaos en oorlogsgevaar" noemde. Chroesjtsjow werd niet genoemd, toch zijn het met name zijn denkcategoriën die hier nog steeds worden aangehouden. Hij

leerde dat er

leerde dat er in het nucleaire tijdperk géén aanvaardbaar alternatief is voor vreedzame coëxistentie. In 1956 noemde hij de algehele en strategische (nucleaire) oorlog vermijdbaar en liet daarmee het leerstuk van de totale militaire confrontatie vallen. Sedert 1961 is de stelling der vermijdbaarheid gaan gelden voor wereldoorlogen alsmede lokale oorlogen, maar in tegenstelling hiermee noemde reeds Chroesjtsjow de "nationale bevrijdingsoorlogen" en "revolutionaire volksopstanden" (burgeroorlog) niet alleen niet vermijdbaar, maar ook noodzakelijk, immers: revolutionaire ontwikkelingen zijn niet te stuiten en komen voort uit de "objectieve wetten der historie". Voor lokale oorlogen geldt nog steeds de these dat, als de nucleaire mogelijkheden er direct aan deelnemen, zij automatisch escaleren tot een wereldoorlog. Voorzover de "flexible response" op de stelling berust dat escalatie kan worden gecontroleerd, werd en wordt zij door de SU afgewezen met het argument dat de doctrine van de soepele escalatieladder tevergeefs poogt de strategische raketten van de SU te "neutraliseren". Het concept van de gereguleerde en begrensde oorlog, waarin bovendien voor het gemak maar is uitgegaan van handhaving van de diplomatieke betrekkingen tussen de oorlogvoerenden, blijft door de SU als een irreële optie worden voorgesteld. In werkelijkheid bieden zulke oorlogen geen enkele garantie tegen de catastrofe van een wereldoorlog. Met andere woorden de doctrine van de "kleine, beperkte" oorlog met tactische nucleaire wapens wil alleen maar de fictie ophouden dat er een aanvaardbaar alternatief is voor de totale oorlog. Ook nieuwere aspecten van de Amerikaanse strategische politiek die uitgaan van de gedachte dat in geval van oorlog de SU moet worden weerhouden strategische wapens te gebruiken en de VS hun strategische wapens "selectief" zullen weten in te zetten, Schlesingers denkbeelden voor een meer "flexibele" doelbepaling voor nucleaire aanvallen, de "miniaturisering" voor het verkrijgen van een "breed scala" van nucleaire actiemogelijkheden (om zo met nucleaire dreigingen bepaalde conventionele of nucleaire aanvallen op bondgenoten van de VS af te houden) tracht men te ontmaskeren als het aloude nutteloze Amerikaanse zoeken naar een zgn. "veilige" uitweg uit de strategische impasse, als pogingen om de "oorlog te redden" en het strategische initiatief terug te winnen.

terug te winnen. De eigenlijke militair-strategische waarde van flexible response en counter force doctrine wordt derhalve niet of nauwelijks serieus genomen: althans verbaal, want in feite beschikken ook de Sowjet-wapensystemen over een breed scala van flexible response-mogelijkheden. Hoe dan ook, wat wordt gezien als het opstellen en aanprijzen van spelregels voor een toekomstig nucleair conflict teneinde zo'n conflict binnen voor Amerika zgn. "veilige" perken te houden, het zinnen met het oog op de eigen veiligheid van de VS op kunstmatige beperkingen wanneer de nucleaire oorlog eenmaal is gelanceerd wordt als een illusie en als volksmisleiding gekwalificeerd. Daarmee wil in ieder geval benadrukt zijn dat pogingen om de SU wegens op te drijven die haar strategische doctrines binden aan de spelregels die de tegenpartij formuleert vruchteloos zijn. Het zoeken naar de mogelijkheid een "beperkte" nucleaire oorlog te voeren doet de mogelijkheid van een totale nucleaire oorlog niet verminderen. Men zou kunnen nagaan of en zo ja in welk opzicht de Sowjet-militaire doctrine hier t.o.v. de militaire praktijk lacunes vertoont. Want een doctrine dient weliswaar de praktijk te dekken, maar dat neemt niet weg dat de praktijk haar hier of daar zou kunnen tegenspreken.

12. De wijzigingen die Chroesjtsjow op Lenins erfenis aanbracht zijn, zoals gezegd, door Breznjew niet met andere aangevuld. Ook Chroesjtsjows wijzigingen brachten géén verandering van de communistische leer omtrent de oorlog als sociaal-politiek verschijnsel en van de traditionele imperialisme-theorie, zodat men de Westelijke wereld onverminderd is blijven betichten van de voorbereiding van een atoomoorlog en het bedreigen van de wereldvrede. Uiteraard bedenke men dat, doordat de CPSU zich uitspreekt voor steun aan bepaalde oorlogen, waarbij zij zich het recht voorbehoudt te bepalen welke oorlog al dan niet als bevrijdingsoorlog wordt aangemerkt, deze willekeur-alleen-al de gevaren voor de wereldvrede eerder doet toenemen. De marxistische-leninistische leer van de oorlog vormt het ideëel-theoretische fundament van de militaire doctrine. Tegenover het hanteren van puur militaire criteria overheerst daarom altijd de tendens politieke en sociaal-economische maatstaven tot gelding te brengen. Met betrekking tot

het onderscheid tussen

het onderscheid tussen rechtvaardige en onrechtvaardige oorlogen is de vraag "wie verdedigt zich?", "wie valt aan?" in deze leer niet relevant. Van beslissende betekenis voor het verwerven van een goedkeurend of afkeurend etiket is alleen de vraag "welke klasse voert de oorlog?", "welke politiek wordt door de oorlog voortgezet?". Rechtvaardige of progressieve oorlogen zijn die welke naar hun politieke inhoud met de belangen van de "revolutoinaire arbeidersbeweging" overeenstemmen, onrechtvaardige oftewel reactionaire oorlogen zijn die welke naar hun politieke inhoud tegen deze belangen ingaan. In de politieke praktijk is het natuurlijk zo, dat vooral de CPSU deze belangen formuleert. Ook de militair-technologische ontwikkeling kan aan dit klassekarakter als het wezen van de oorlog, inclusief de kernoorlog, niets veranderen. Dat antagonisme en dialectiek nogal zwaarwichtige woorden voor het geven van een zwartwittekening kunnen zijn, daarvan kan men zich in het Sowjetblok het best op de hogere krijgsscholen overtuigen. Daar bestudeert men de zaken nog steeds zo, dat van het communisme geen militaire agressie uit kan gaan en dat het nadeel van de imperialistische tegenpartij is, dat zij alleen maar "onrechtvaardige, misdadige agressieoorlogen" kan voeren.

13. De directeur van het Amerika-Instituut van de Russische Akademie van Wetenschappen, Juri Arbatow, schreef onlangs in "Newsweek": "Inderdaad heeft de SU hedentendage grotere economische en militaire macht dan ooit tevoren in haar geschiedenis. Maar een ander feit is óók duidelijk: nooit tevoren heeft de SU zo'n krachtige politiek gevolgd om vrede en internationale veiligheid te bevorderen, de bewapeningswedloop te beperken en internationale samenwerking te bevorderen". Wel, hier is getracht enkele aspecten van de onderlinge samenhang tussen die twee feiten te belichten.